

Staeltje Natuur no.79

januari 2016

Inhoud

Colofon	2
Van de bestuurstafel	3
Verslag jaarvergadering "Vrienden van het Staelduinse Bos 11 juli 2015	4
De wind.....	5
Jaarverslag Vereniging "Vrienden van het Staelduinse Bos" 2014 - 2015	6
De zwarte stern	8
2015, een goed jaar voor kolonievormende wespen.....	9
Het STAELDUINSCH BOSCH en zijn plantengroei.	10
Bezoekersaantallen	12
Kinderpagina.....	14
Piekerpagina	16
Ons eigen plekje	17
De Boktor.....	18
Bijensterfte	20
Mail van een nieuw lid	21
Bomen kappen?.....	21
Muizenissen.....	22
Onderhoud en tuin.	28
Activiteiten 2016	29
Tentoonstellingen 2016.....	29
Informatie Vereniging "VRIENDEN VAN HET STAELDUINSE BOS".....	30

Colofon

Aan dit nummer werkten mee:

Maarten Aalbrecht
Peter Adriaanse
Jan Dahmeijer
Tiny Dankier
Okke Dorenbos
Diek van Drongelen
Kees Hendriks
Rita Hoogland
Els en Gerrit Keizer
Martijn Keizer
Bep Mast
Louw Veenstra
Ada van der Wel
Toeleveringsbedrijf Vlaardingen

Redactie-adres

Gerrit en Els Keizer-Boogh
Riemtale 2 3155 ND Maasland
tel.: 010-5925298
e-mail: staelduinsebos@hotmail.com

Het volgende nummer verschijnt in juni 2016. Sluitingsdatum voor kopij is 15 april 2016.

Maakt u wat moois of iets leuks mee in de natuur in onze regio, deel het dan eens met ons. Wij nemen het graag op in dit blad.

Verdere informatie

www.hetstaelduinsebos.nl
www.facebook.com/hetstaelduinsebos

Wilt u het Staeltje Natuur digitaal ontvangen?

Laat het ons weten op e-mailadres : staelduinsebos@hotmail.com

.

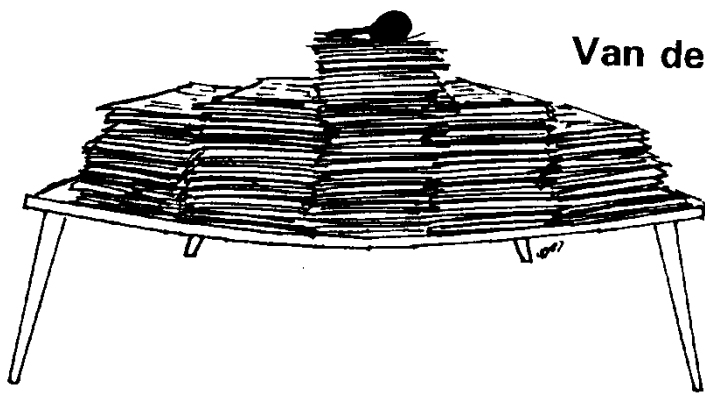
Bij het onderwerp zet u: Staeltje digitaal. In het bericht lezen we graag uw naam, adres, telefoonnummer en als het even kan uw lidmaatschapsnummer.

Een voorwaarde is wel, dat uw e-mailadres niet verandert, of dat u een adreswijziging stuurt als dat wel zo is. We sturen u dan ook de Nieuwsbrief toe.

Voorbeelden ziet u op: www.hetstaelduinsebos.nl/vorigeStaeltjes.html

Als u alleen de Nieuwsbrief digitaal wilt ontvangen, laat dat ons dan ook via bovenstaand e-mail adres weten. Vermeld dan duidelijk "Nieuwsbrief" in de onderwerpregel.

Van de b e s t u u r s tafel

Kennismaken met

Louw Veenstra, geboren 27 april 1946 in Kampen. Sinds januari 1969 getrouwd met Marja van Lohuizen, geboren in 1942 in Epe. Wij zijn de trotse ouders van twee dochters Jikke en Nienke en de trotse opa en oma van 5 kleinkinderen.

Mijn vader werkte bij een "natte aannemer" dat is een baggerbedrijf en dijkenbouwer. Wij volgden de werken in Nederland met onze woonark en daardoor heb ik in mijn jeugd in 8 plaatsen gewoond. Daardoor heb ik op 4 lagere scholen gezeten en op 2 HBS'en. Na de HBS heb ik in Dordrecht van '64-'68 op de HTS economische bedrijfstechniek gestudeerd en daar heb ik op een feest van de HTS mijn vrouw Marja leren kennen. Na mijn diensttijd bij de Luchtmacht zijn we naar Helmond vertrokken, waar ik Bedrijfskunde heb gestudeerd aan de TU in Eindhoven. Marja heeft daar in het ziekenhuis in Helmond en in een psychiatrische inrichting in Venray als ergotherapeut gewerkt. Na de afronding van mijn studie aan de TU (toen heette dat TH) in 1974 heb ik 3 jaar bij Gemeentewerken Rotterdam gewerkt bij Bureau Planning. We woonden toen in Ouderkerk a/d IJssel. In 1977 ben ik naar de andere kant van de aannemerij geschifted en wel naar de Hollandse Beton Groep (HBG), naar de ICT afdeling in Rijswijk (toen heette dat overigens nog gewoon automatisering). Wij zijn toen naar Naaldwijk verhuisd ondanks de diverse waarschuwingen van: gesloten bevolking, kom je niet tussen etc. Westland had toen echt geen goede naam, hoe het nu is weet ik niet. Bij HBG heb ik mijn verdere werkzame leven doorgebracht, steeds in de ICT hoek op het snijvlak van organisatie en techniek. HBG bestaat als naam niet meer, want het is eind jaren 90

overgenomen door BAM. Tijdens deze overname werkte ik 3 jaar in Duitsland bij één van de HBG bedrijven daar. De laatste 3 jaar van mijn loopbaan heb ik bij BAM Utiliteitsbouw gewerkt in Bunnik, als hoofd ICT. In 2006 ben ik met vervroegde VUT gegaan. Toen men dat voorstelde aarzelde ik wel even, maar we hebben daar niet al te lang over nagedacht en ik heb er geen moment spijt van gehad. Ik ben nu nog actief voor BAM als voorzitter van de Activiteiten commissie van de Vereniging BAM Gepensioneerden, maar ik heb me voorgenomen daar op niet te lange termijn mee te stoppen. Wij hebben ons plekje in het Westland goed kunnen vinden met name via de Hockeyvereniging Westland. Onze dochters hockeyden (en hockeyen nog) daar en ikzelf ben ook gaan hockeyen als keeper bij de veteranen. Diverse bestuurlijke functies vervuld o.a. twee maal 3 jaar voorzitter van het bestuur. Inmiddels hockeyen 4 van de 5 kleinkinderen in diverse jeugdteams. Via een kennis van de hockey (Renée Piekar) ben ik bij de Vrienden van.... terecht gekomen. Ze zochten toen (2007 of 2008) nog mensen voor het onderhoud van tuin en gebouw. Marja is ook in de zomer regelmatig betrokken bij het wiewerk. Inmiddels werk ik met veel plezier veel met Herman samen in het bouwen van diverse dingen voor tuin of gebouw (zoals recent het tortelduivenhok). In het bestuur heb ik nu geen portefeuille, dat is op zich wel lekker rustig, maar ook wel link omdat dan alles wat niet echt bij een portefeuille hoort, op mijn bordje terecht kan komen. We zien wel hoe dat loopt, ik heb er zin in om mijn steentje aan de vereniging bij te dragen.

Louw Veenstra

Verslag jaarvergadering “Vrienden van het Staelduinse Bos 11 juli 2015

1. Opening

Om vijf over twee opent de voorzitter Gerrit Keizer de vergadering. Hij heeft afmeldingen gekregen van: Hetty Abbas; Jos en Mary Verbeek, Karel Gort, Bep van der Tol, Helen Hulsebosch, Cock Beun en Jeanne Bruins.

Verder memoreert hij het overlijden van Elly Hamstra in februari (bevoorrading keuken, bemanningslid, midwinterhoornblazen) en ook het overlijden van Fokko Abbas. Zonder zijn inbreng zouden we nu niet hier zitten, want dan was er een golfbaan gekomen. Op de tafel staat ter nagedachtenis een grote bos wilde bloemen.

2. Notulen jaarvergadering 5-7-2014. Geen opmerkingen.

3. Ingekomen post.

De voorzitter geeft aan dat binnen het bestuur de taken opnieuw zijn verdeeld. Kees Hendriks zal het secretariaat gaan voeren.

Daarna geeft Kees aan dat hij geen belangrijke post heeft ontvangen.

4. Jaarverslag penningmeester.

Het financieel jaarverslag wordt uitgedeeld. De penningmeester geeft aan dat we in 2014 € 3.257 hebben overgehouden. Ook voor 2015 ziet alles er gunstig uit met een verwacht overschot van € 600,-

Het overschot van 2014 is toegevoegd aan het fonds groot onderhoud.

De kascontrolecommissie bestaande uit Cees Wubben, Wil van Solingen en Lenie Vreugdenhil geeft aan dat zij de papieren boeken op 30 juni 2015 hebben gecontroleerd en in orde hebben bevonden. De penningmeester wordt decharge verleend. Door Martijn wordt aangegeven, dat we 1131 leden hebben. 67 leden hebben de contributie nog niet betaald. Dit is vergelijkbaar met vorig jaar. Door een foutje waren een maand geleden 82 betalingen uit februari niet verwerkt; inmiddels is dit gecorrigeerd en zijn de leden die een brief hebben ontvangen geïnformeerd. Enkelen hebben nu dubbel betaald; dit bedrag wordt doorgeschoven naar 2016.

5. Jaarverslag vereniging wordt door de voorzitter uitgesproken. Publicatie verderop in dit Staeltje Natuur.

6. Het bestuur moet een oneven aantal leden hebben. Nu Fokko is weggefallen bestaat het bestuur uit 6 leden. Het bestuur stelt voor om Louw Veenstra te benoemen. Hij stelt zich kort aan ons voor. Louw heeft bij BAM bouwbedrijf gewerkt als ICT-er. Sinds 2006 gestopt met werken en sinds 2007 actief voor onze vereniging in de tuin. Onder leiding van Maarten worden allerlei klussen aangepakt. Louw is voorzitter geweest van de hockeyvereniging. Zijn benoeming wordt aangenomen met 2 onthoudingen en zonder tegenstemmen.

7. Rondvraag:

- Er wordt gevraagd om de Koestal niet te verhuren tijdens openingstijden. Antwoord: Haagse Hogeschool houdt 3 keer per jaar een vergadering bij ons in de Koestal. In het begin was dit steeds op woensdag. Dat is lastig omdat we dan ook voor publiek open zijn. De laatste paar keer is daar

rekening mee gehouden en zijn de vergaderingen op maandag gehouden. We proberen dit in de toekomst zo veel mogelijk buiten de openingstijden van het bezoekerscentrum te houden, maar zijn ook afhankelijk van de mogelijkheden van de school.

- Er wordt gevraagd om de nieuwe bemanningsleden tijdens de vergadering kort te noemen. De nieuwe (bemannings)leden zijn: Jos en Mary Verbeek en Ank Fraterman.

De voorzitter vraagt de nieuwe secretaris om dit komende jaren te verzorgen.

- Er wordt gevraagd of het mogelijk is om koffie te verkopen tijdens openingstijden; daar wordt om gevraagd door bezoekers.

Antwoord: Al enige tijd is het toegestaan om koffie te zetten voor bezoekers. We verkopen geen koffie, maar bezoekers mogen als dank wel een gift doen in de giftenpot. Verkoop is lastig omdat je dan meteen aan allerlei wettelijke eisen moet voldoen.

- Er wordt gevraagd of het mogelijk is om ergens een foto te hangen van Fokko.

Antwoord: Goed idee; zullen we naar kijken.

- Er wordt meegedeeld dat Anton vd Salm een promotiefilm gaat maken over het bos en de werkzaamheden van de Vrienden van het Staelduinse bos. Onderdeel zal zijn een excursie met publiek. We doen een oproep aan de aanwezigen om zich bij Anton op te geven als deelnemer aan deze excursie. Kost waarschijnlijk een dag.

Gevraagd wordt wie bepaalt wat er in de film komt. Anton geeft aan dat er al een script is en dat deze binnen de tentoonstellingscommissie is besproken. Het is een goed idee om het ook kort in de bestuurs- en bemanningsvergadering te bekijken en te kijken of er nog aanvullende ideeën zijn. Wel blijven de uiteindelijke beslissingen bij Anton en de tentoonstellingscommissie.

Wordt er ook een film over de bunkers in het bos gemaakt? Niet door ons in ieder geval. We vermoeden dat ZHL dat ook niet doet. Dit zou regelmatig onrust bij de bunkers kunnen geven omdat bezoekers dan op zoek gaan.

8. Om 15.00 uur wordt de vergadering afgesloten.

Kees Hendriks

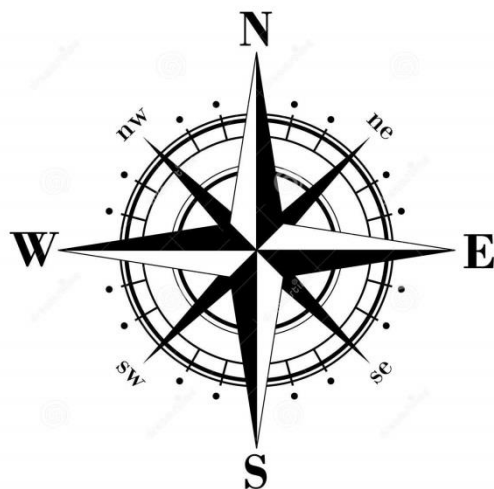
De wind

Hé wind, wat doe je eigenlijk
Wanneer je eens niet waait?
En óók zou ik willen weten, wind,
Waarom jij zo vaak draait.

“Als ik niet waai, mijn kind, dan kruip
Ik lekker in mijn hutje.
Dan rust ik even lekker uit
En doe gewoon een dutje.

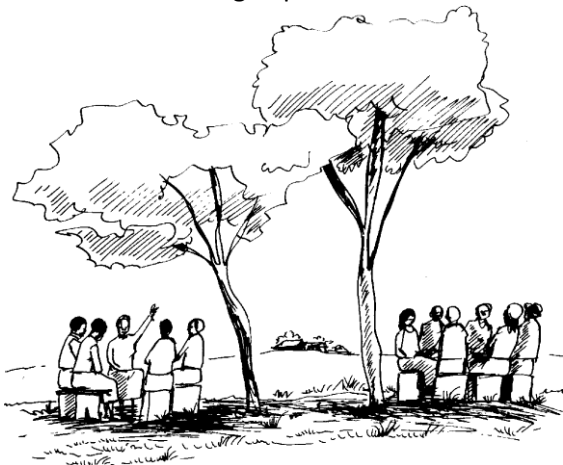
En wat dat draaien, kind, betreft,
Eén richting is zo saai.
Vandaar dat ik uit alle vier
de windrichtingen waai.

BMW

Jaarverslag Vereniging “Vrienden van het Staelduinse Bos” 2014 - 2015

Het afgelopen verenigingsjaar begon op 5 juli 2014. Toen hielden we de jaarvergadering, die werd bijgewoond door 20 leden en het bestuur. Er zijn geen nieuwe bestuursleden gekozen en er waren ook geen schokkende zaken. De penningmeester wist een klein positief saldo te melden over het boekjaar 2013. Na ongeveer een uur konden de liefhebbers een GPS tocht maken, zoals deze door de kinderen van de Westlandse scholen ook wordt gelopen.

In dit jaar zijn er 8 bemanningsvergaderingen geweest. In deze vergaderingen werden de lopende zaken van de bemanning besproken. Vaak werden ook de diverse notulen van de andere commissies toegelicht en soms wat uitgebreider besproken.

De eerste bemanningsvergadering na de vakantie was op 26 augustus. Deze werd bezocht door 13 bemanningsleden.

De andere bemanningsvergaderingen waren op 7 oktober, 18 november, 13 januari, 24 februari, 24 maart, 19 mei en 23 juni.

Op woensdag 27 augustus hield de Haagse Hogeschool (Civiele Techniek) haar teamdag in de Koestal. Dit gebeurt in het verenigingsjaar nog een paar keer. De laatste keer was half juni 2015

De bemanning trok er op 6 september op uit. Er waren 31 deelnemers en het hele bestuur was er bij. Het bezoekerscentrum “Tenellapas” van het ZuidHollnds Landschap werd bezocht en uitgebreid bekeken. Er was

een excursie om op het terrein rond te kijken, een lunch en daarna volgde een bezoek aan de duinhuisjes, die op loopafstand van de Tenellapas liggen. Het was voor de bemanning, commissieleden en bestuur een ontspannen en leerzame dag. Het was bovendien erg nuttig om te zien hoe het bezoekerscentrum er daar uitziet en (hernieuwd) kennis te maken met de mensen, die daar het werk doen.

De tentoonstellingscommissie kwam voor de eerste keer dit verenigingsjaar op maandagavond 8 september bijeen. Ook deze commissie vergadert regelmatig, naast de vaste werkavond op maandagavond. Later dit jaar vergaderden ze op 27 oktober, 12 januari, 23 februari, 13 april en 1 juni.

Tijdens deze vergaderingen worden de lopende zaken besproken, wordt een volgende tentoonstelling gepland of nabesproken en worden er nieuwe plannen gemaakt. In de laatste vergadering is er uitgebreid gesproken over een film, die gaat worden gemaakt. Meestal vergaderen zij op maandagavond in de Koestal, maar soms ook ergens anders. Deze commissie heeft een vaste werkavond, de maandagavond.

Op 14 september bezochten de Soroptimisten ons centrum bij hun fietstocht. Dit was een groot succes. Er hebben ruim 100 mensen kennis gemaakt met d’Oude Koestal en we hebben er 10 nieuwe leden aan overgehouden.

Het bestuur kwam dit jaar 4 keer bij elkaar, steeds op een ander adres. Wij vergaderen bij toerbeurt bij één van de bestuursleden thuis. We behandelen de lopende zaken en zaken, die door een commissie worden voorgesteld, waar een beslissing van het bestuur voor nodig is.

De eerste bestuursvergadering was op 15 september. Daarna op 8 december, 16 maart en 15 juni. In deze laatste bestuursvergadering werd uitgebreid stilgestaan bij de overdracht van de werkzaamheden van Fokko Abbas en de benoeming van de nieuwe secretaris (Kees Hendriks).

Dit jaar zijn er 5 publieksexcursies geweest. De herfstwandeling viel op 28 september. Er zijn altijd voldoende mensen die deze rondleiding kunnen verzorgen, dus ook nu weer waren ze altijd netjes verzorgd door onze onvolprezen excursieleiders. De midwinterwandeling van 21 december werd door ca. 100 deelnemers bezocht. Iets minder druk waren de knoppenexcursie op 8 februari, de vogelexcursies op 12 april en 10 mei en de zomerexcursie van 14 juni.

Het enige kwartaaloverleg van dit verenigingsjaar was op 10 november. In dit overleg worden altijd de zaken besproken, die het Zuid-Hollands Landschap en de vrienden allebei aangaan. In deze bespreking werd wat dieper ingegaan op de diverse activiteiten in het bos en hoe we elkaar daar kunnen versterken. Wij hebben soms de indruk dat het ZHL ons lastig vindt. Dat werd echter duidelijk tegengesproken. Daarna was er door agendaperikelen en het wegvallen van onze ZHL gesprekspartner Maarten van der Valk

geen overleg meer. We proberen dat in de komende maanden weer te gaan opstarten.

In de herfstvakantie was er in de Koestal weer een heuse herfstactiviteit. Dit was helemaal in het teken van egels. Er was in de stal zelfs een "egelnest" gemaakt met een tentje in de grote zaal

De excursiegroep heeft 10 scholen via het WNME ontvangen voor de herfstexcursie en in het voorjaar hebben 9 scholen ingeschreven voor de voorjaarsexcursie. Er is dus flink wat belangstelling voor en dat zegt iets over de kwaliteit van de excursies.

Nu we het toch over de excursies hebben. Er zijn heel wat verschillende dingen gebeurd in dit verenigingsjaar. In totaal zijn er 25 schoolklassen op bezoek geweest via het WNME. Dat kwam neer op 658 kinderen. Naast de WNME excursies hebben we nog 8 scholen gehad, die een GPS tocht hebben gemaakt. Er zijn 3 kaboutertochten gehouden. Ook gingen er 4 scholen en 3 andere groepen met een tas het bos in. Daarnaast zijn er nog 9 excursies gegeven aan diverse groepen.

Een hele prestatie om dat allemaal te regelen en te begeleiden. Complimenten voor de excursieleiders.

Een wel heel bijzondere rondleiding was die op 11 maart aan de scholengemeenschap Goudse Waarden uit Gouda. Daar waren kinderen uit Frankrijk bij en de rondleiders hebben hun verhaal in het Engels en deels in het Nederlands gehouden.

Een andere groep, die wekelijks een hele dag aan het werk is, is de tuincommissie en de bouwcommissie. Op dinsdag is het altijd druk rond het centrum en in de tuin. Er wordt veel aan onderhoud gedaan en als het nodig is, wordt er ook iets nieuws gemaakt. Zeker de tuin oogst bij de bezoekers veel lof en dat is terecht, want het ziet er bijzonder mooi en verzorgd uit.

In het begin van januari waren er weer heel wat activiteiten snel achter elkaar. Om te beginnen op 10 januari de nieuwjaarsbijeenkomst. Dit keer zonder voorzitter, hoewel hij wel een korte toespraak had opgestuurd, die werd voorgelezen. Fokko had ook een toespraak gemaakt. Er waren ruim 40 mensen aanwezig, zowel vrijwilligers als partners. Een bijzonder geslaagde bijeenkomst was de mening.

Op 18 maart was de jaarlijkse boomfeestdag, dit keer geheel door ons georganiseerd. Een verslagje daarvan staat in Staeltje 78.

De Paasspeurtocht was weer een groot succes met zo'n 800 betalende deelnemers. Het was druk in het bos, maar alles liep op rolletjes. De opbrengst was positief, dus iedereen kan tevreden zijn.

Een jaarlijks terugkerende activiteit is het klootschieten door de hockeyvereniging; altijd gezellig en sportief.

We hebben een keer "ouderen op de koffie" gehad en daarnaast kregen we op 9 april van de ANBO uit Wemeldinge bezoek van 45 ouderen, die een excursie met koffie hadden geboekt. U ziet, dat we ook buiten de provincie bekendheid hebben.

Op 6 juni 2015 was het tenslotte de bunkerdag, maar daar hadden wij niets mee van doen. Toch was het druk bij het centrum, want wij waren het startpunt van de fietstocht Oranjebonnen.

En dan zijn we nu aangekomen bij de start van het nieuwe verenigingsjaar.

Gerrit Keizer

De zwarte stern

De zwarte stern is makkelijk te herkennen
Hij heeft een zwarte buik en ook een zwarte kop
Grijs is de kleur van rug en van zijn vleugels
Zijn witte onderstaart valt duidelijk op.

Maar 's winters heeft hij, net als andere sterntjes
Een wit- en grijs gekleurde verenpracht
Het zwart van kop en buik zijn dan verdwenen
In juni reeds is hier zijn taak volbracht

Na 't broedseizoen vertrekken deze vogels
Naar Afrika, naar één of andere kust
Ze leven daar tezaam in grote groepen
Genietend van de zon en van de rust.

Bep Mast-Wennink

2015, een goed jaar voor kolonievormende wespen

Het jaar 2015 was geen goed jaar voor honingbijen, maar wel een goed jaar voor sociale, kolonievormende wespen, zoals de gewone - en Duitse wespen. Veel imkers klaagden steen en been over de vele binnendringende wespen in de bijenkasten in het najaar, die probeerden honing te stelen. De jaren ervoor sinds 2012 waren er niet zo veel wespen. Hoe kan het dat er in de jaren 2012-2014 weinig wespen waren en in 2015 normaal tot zelfs iets meer? Diverse factoren zijn al onderzocht door experts. U raadt het al? Weersomstandigheden en klimatologische veranderingen zijn belangrijke factoren.

Bij sociale kolonievormende wespen (plooi vleugelwespen) zijn de koninginnen, die het najaar ervoor zijn bevrucht, de enige wespen die de winter overleven en in het voorjaar zelfstandig weer een nieuw volk stichten. De werksters die geboren worden, helpen de koningin met de ontwikkeling van het nest, die afhankelijk van de omstandigheden 5000 tot 10000 leden kan bevatten. De werksters halen voedsel voor de larven, zoals insecten en ander dierlijk voedsel.

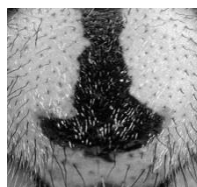
Duitse wesp (neus met 3 stippen)

Een opvallend warm en vroeg begin van het voorjaar zorgt ervoor dat de bevruchte koninginnen weken eerder uit hun winterslaap wakker worden. Dit hoeft geen probleem te zijn, als de temperatuur niet flink gaat dalen. Of zelfs daarna wéér stijgt en daalt, zoals in het jaar 2012 het geval was. Bij wisselende temperaturen zullen veel koninginnen uiteindelijk sterven bij gebrek aan voedsel.

Als het voorjaar koud en een paar weken te laat is (zoals in het jaar 2013), kan het aantal wespen nog herstellen in de zomer. Sommige experts stellen dat na een jaar waarin het aantal wespenvolken drastisch gedaald is, het jaren kan duren voordat zij weer op peil is.

Sommigen zijn van mening dat het afhankelijk van de omstandigheden zelfs in het lopende jaar nog kan herstellen.

Extreme slagregens met ernstige wateroverlast in het voorjaar en in de zomer kunnen het aantal wespen beduidend verminderen, vooral in de nesten onder de grond en in de bomen. Dit was het geval in het jaar 2014. Het zeer warme voorjaar leek de voorbode van een goed wespenjaar, maar landelijk gezien bleken er uiteindelijk tot wel 60 à 70 procent minder wespen overgebleven te zijn in augustus van dat jaar. Door de regen in 2014 konden veel werksters niet meer terugkeren naar het nest. Het resulteerde in hongersnood onder de larven en ernstige vertraging van de opbouw van het nest.

Gewone wesp (neus met ankertje)

Balans in de natuur

Normaal komen de wespenwerksters aan hun zoetige energie, door de feces die de larven afgeven. Nadat er mannetjeswespen en nieuwe koninginnenwespen aan het einde van de zomer zijn geboren, stopt de productie van larven. Dit noopt de wespen om te zoeken naar andere energiebronnen en die vinden zij onder andere op de terrassen bij mensen. Dan worden wespen als een plaag ervaren. Het belang van wespen in de natuur is onderkend. Een wespennest op sterkte kan in de zomer rond de honderdduizend vliegen en muggen per dag wegvangen. Laat het tot troost dienen voor getroffen imkers en mensen die allergisch zijn voor wespen.

Rita Hoogland

Bronnen:

-Wasps, BBC. doc: *Who, what, why: Where are all the wasps?* 20 July 2013

-*Natuurbericht.nl*: Berichten uitgegeven door De Natuurkalender op 15-08-2014 en 26-07-2015

-Bijenwerk september/oktober 2015, van de NBV

Het STAELDUINSCH BOSCH en zijn plantengroei.

In augustus 1940 verscheen er onder deze titel in de Westlandsche Courant een artikeltje over het Staelduinse Bos van een onbekende schrijver. Hoewel het niet uitgebreid over de plantengroei gaat geeft het toch een aardig sfeerbeeld van het bos. Het is een herinnering aan wandelingen uit vorige jaren, want in de eerste oorlogsdagen, in mei 1940, is er in het bos zwaar gevochten en is het bos met zwaar geschut beschoten. Dat heeft de begroeiing zeker geen goed gedaan en hierover wordt niet gesproken. Wij laten dit artikel zonder de oude spelling en enigszins ingekort hieronder volgen.

Waar in vroeger eeuwen onze trotse Maas haar water aan de zee toevertrouwde had zich in de loop der tijd een brede delta gevormd. Van Brielle tot het dorp Monster liepen verschillende uitmondingen, de "Masemunde" geheten. Het waren veel stroompjes die daar de zee inliepen met daartussen zandplaten en eilandjes. Daar speelde als altijd de wind met het zand en werkte er onvermoeid aan de duinvorming, duinen kwamen en duinen verdwenen. Watertjes slibden dicht, nieuwe uitmondingen vormden zich, al breder werd de kust in de loop der tijd. De mensen van die streek hielpen daaraan mee, die damden af, polderden in en voerden het water langs nieuwe wegen. En eerst later, veel later groef men daar, als kroon op het werk onze brede Nieuwe Waterweg. Zo is te verklaren dat ver van zee, diep het land in, een stuk duin "Het Staelduin", ligt, dat zeer vreemd aan doet te midden van de lage polderlanden, doch er aan herinnert, dat vroeger daar de zee spoelde. Het is een mooi stuk duin, rijk bebost en het heeft na vele

jaren zijn bestemming als natuurreserveaat zeer zeker verdiend.

Veel heb ik daar gezworven in dat grote eenzame bos met zijn rijkdom aan planten en vogels. Het liefst mag ik er echter in de nawinter vertoeven zo tegen het laatst van februari of begin maart. Dan maakt het entree van zware gladde beukenstammen, die spiegelen in de heldere winterzon een grootse voorname indruk. De bodem is hier bedekt met een dikke vacht fluweelgroen mos, waar het beukenzaad naar alle kanten veelvuldig ligt uitgestrooid. Daar hebben de reigers hun kolonie en trachten de aalscholvers hun oude nesten te herstellen. Ik heb er rondgedoeld, terwijl de klare winterzon het bos in een zilveren lenteglans zette en vlaamse gaaïen met hun prachtige veren op het witte zand onder de oude meidoorns een sprookjesachtig schouwspel vertoonden. Ze hadden al vroeg de lente in het hoofd en speelden met de eksters. Aardige smalle bosweggetjes voeren door het dichte hout, heuvel op heuvel af, terwijl het bos ook brede diepe zandwegen heeft.

Daar de bosflora zo goed als geheel aan haar lot wordt overgelaten heeft zich in de loop der tijden een soort oerwoudvegetatie gevormd. Wat sterft en valt blijft liggen en geeft aan de lagere plantensoorten weer voldoende gelegenheid zich staande te houden. Zodoende is het bos rijk aan vele zwammen. Grote lappen berkenzwam woekeren op het half vergane hout. Zadelzwam, doolhofzwam, honingzwam, alle zijn er te vinden. In het heuvelachtige, dicht met bomen begroeide gedeelte, achter de aardige plasjes heeft de klimop het terrein veroverd en zoals

het meer gaat, de sterkste wint en houdt de hele buurt in bedwang. Het is alles klimop wat men hier ziet, de bodem is bedekt met een dikke vacht alsook de vele stammen van de bomen. Grote dikke berkenstammen hebben het moeten opgeven. En als zo'n zware met klimop beladen stam gevallen is dan richten na korte tijd, jonge ranken zich weer van alle kanten op en grijpen om zich heen naar alles wat maar opgaat en als steun dienen kan. Nu is het een jong boompje, dat al gauw het hoofd buigt, dan een stevige boom, maar allen groot en klein, moeten toch de strijd opgeven. Onze bescheiden klimop, die we kennen als een fatsoenlijke tuinplant is hier de aartsvijand van alle planten geworden. Hij gaat geheel op in de strijd om de alleenheerschappij. Van nature schaduwminnend, wil hij toch -gezond en sterk als hij is- evenals alle planten, bloeien, zaad maken en dat uitstrooien naar alle kanten. Maar om dat te volbrengen, moet hij zon hebben. Hoger en hoger trekken de dikke, forse koppen in de kruinen van de bomen en steken daar de rondbladige dikke forse bloemtakken metershoog de lucht in en bloeien in het volle zonlicht met honderden honingrijke bloemschermpjes. Buiten dit sombere gebied trekken troepen kwetterende sijsjes door de toppen van de elzen, meesjes doorzoeken grondig de boomschors en maken acrobatische toeren aan de ragfijne takjes van de berken. Op de bult, dicht bij de grote vijver groeien verbasiums tot 2 ½ meter hoogte. Een valkje zweeft over het bos en blijft staan bidden boven de groene weilanden.

Er is ook een groot stuk haast ondoordringbaar eikenbos, waar de verdroogde ranken van de bryonia, hop en kamperfoelie bij bossen als lianen omlaag hangen. Dit bos noemt men het uilenbos, omdat er iedere winter een troep ransuilen in verblijf houdt. Overdag slapen ze op de knoestige, grillige eikentakken en worden geheel in de vorm van de boom opgenomen. Horen en zien kunnen ze goed, want probeert men ze eens van achteren te naderen, dan draaien ze plotseling de kop een halve slag om. Onhoorbaar vliegen ze, op klaarlichte dag,

door het dichte eikenhout, zonder ook maar iets aan te raken.

Ook de bostimmerman, de specht, is hier van de partij en werkt alweer aan een nieuw nest. Ver klinkt zijn gehamer door het rustige bos. Een vlucht patrijzen schuilt weg onder de oude grillige meidoorn.

De hazelaar laat zijn katjes langer worden en schudt gele wolken uit. Op een beschutte plek staat onze Hollandse boom reeds in volle bloei, de boom waaraan wij in ons polderland zoveel te danken hebben. Die met ons heeft gestreden, wanneer het water aan ons land knabbelde en die ons hielp bij het maken van sterke dijken. Het is de wilg van het waterland. Moge dit mooie duinbos voor ons en voor hen, die na ons komen, behouden blijven!

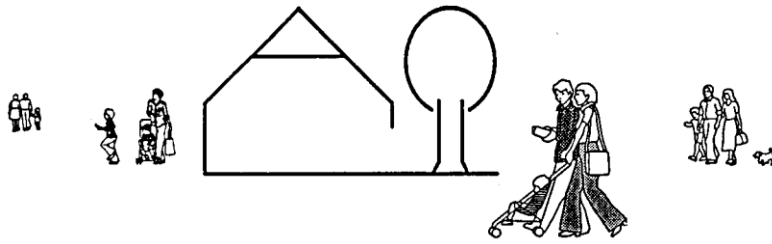

Na het schrijven van dit artikel, in augustus 1940, is er echter nogal wat met dit bos gebeurd. Het was oorlog en de Duitsers hebben het volgebouwd met bunkers en de andere militaire gebouwen. Door deze bouwactiviteiten en de aanwezigheid van troepenconcentraties zijn de reiger- en de aalscholverkolonies in de bomen aan het lange achterpad verdwenen.

Later, na de oorlog, is het zuidelijk deel van het bos door defensie gebruikt als munitieopslagplaats met de nodige bunkerbouw en andere verstoring. Gelukkig kon het bos, laat in de jaren 70 van de vorige eeuw, nog net op tijd, gered worden van de ondergang vanwege een mogelijke vestiging van een golfclub. Uiteindelijk is de toekomstwens van de schrijver aan het slot van zijn artikel dus toch nog uitgekomen!

Jan Dahmeijer

Bezoekersaantallen

3 juni	Eben Haezerschool, 's-Gravenzande, groep 3 voorjaarsexcursie	21 kinderen en 7 leiding
6 juni	Opening fietspad Oranjebonnen	25 personen
8 juni	Prinses Ireneschool, Den Haag, met een tas het bos in	20 kinderen en 4 leiding.
11 juni	Vraag Wijzer uit Hoek van Holland, personeelsuitje	14 personen
11 juni	Cosmicusschool uit Den Haag, met een tas het bos in, groep 5	17 kinderen en 4 leiding
12 juni	Cosmicusschool uit Den Haag, met een tas het bos in, groep 6	17 kinderen en 3 leiding
12 juni	De Regenboog uit Naaldwijk, WNME-GPS tocht, groep 8	30 kinderen en 1 leiding
14 juni	Publieksexcursie, zomerwandeling	16 personen
29 juni	Teamdag Haagse Hogeschool	13 personen
30 juni	Louise de Colignyschool uit Den Haag, met een tas het bos in, groep 8	27 kinderen en 5 leiding
29 augustus	Zussendag van Aafke Valentin	10 personen
2 september	De Pyramide uit Rijswijk, met een tas het bos in, groep 8	29 kinderen en 3 leiding
18 september	Prins Willem Alexanderschool, De Lier, WNME-GPS tocht, groep 7	22 kinderen en 1 leiding
27 september	Publieksexcursie, herfstwandeling	50 personen
29 september	De Wegwijzer uit 's-Gravenzande, WNME-GPS tocht, groep 8	35 kinderen en 3 leiding
30 september	De Zonnebloem uit Maassluis, excursie	9 personen
7 oktober	Andreashof uit Kwintsheul, WNME herfstexcursie, groep 4	25 kinderen en 8 leiding
8 oktober	Willemschool uit Monster, WNME herfstexcursie, groep 3	31 kinderen en 8 leiding
9 oktober	Andreashof uit Kwintsheul, WNME herfstexcursie, groep 4	29 kinderen en 9 leiding
10 oktober	Familie Van Drongelen	25 personen
13 oktober	Vitis, De Vereniging uit De Lier	14 personen
14 oktober	Godfried Bomansschool uit 's-Gravenzande, WNME herfstexcursie, groep 4	12 kinderen en 2 leiding
15 oktober	Pius X school uit Wateringen, kaboutertocht	50 kinderen en 15 leiding
16 oktober	Pius X school uit Wateringen, kaboutertocht	50 kinderen en 15 leiding
19 oktober	BSO Okidoki uit 's-Gravenzande, WNME-GPS tocht, groep 7/ 8	13 kinderen en 4 leiding
27 oktober	De Driemaster uit Hoek van Holland, WNME herfstexcursie, groep 3a	23 kinderen en 7 leiding
27 oktober	De Driemaster uit Hoek van Holland, WNME herfstexcursie, groep 3b	22 kinderen en 6 leiding

28 oktober	De Vlieten uit De Lier, bezoek aan de Koestal met film.	60 kinderen en leiding
30 oktober	Kameleon uit 's-Gravenzande, WNME herfstexcursie, groep 4a	21 kinderen en 6 leiding
30 oktober	Jozefschool uit Schipluiden, kaboutertocht	44 kleuters en 15 leiding
2 november	Teamdag Haagse Hogeschool	17 personen
3 november	Hockeyvereniging Naaldwijk, klootschieten	30 personen
4 november	Herman Broerenschool uit Naaldwijk, WNME herfstexcursie, groep PGA	11 kinderen en 3 leiding
5 november	Daltonscholen uit Honselersdijk en Poeldijk, kaboutertocht	35 kleuters en leiding
6 november	De Wegwijzer, 's-Gravenzande, WNME herfstexcursie, groep 3	33 kinderen en 11 leiding
10 november	Het Kompas uit Maasdijk, WNME herfstexcursie, groep 3a	22 kinderen en 6 leiding
10 november	Het Kompas uit Maasdijk, WNME herfstexcursie, groep 3b	22 kinderen en 6 leiding
11 november	Aventurijn uit Maasdijk, WNME herfstexcursie, groep 4	25 kinderen en 9 leiding
13 november	Kameleon uit 's-Gravenzande, WNME herfstexcursie, groep 4b	20 kinderen en 2 leiding
13 november	Kardinaal Alfrinkschool uit Maassluis, kaboutertocht	19 kleuters en 8 leiding
13 november	Jacqueline Van Eijk met haar vader, excursie	2 personen
15 november	Mevr. Van der Brug, excursie	7 personen
18 november	Jozefschool uit Hoek van Holland, WNME herfstexcursie, groep 3a	30 kinderen en 8 leiding
20 november	Fam. Willemse uit Maassluis met 4 families, thuisonderwijs gezinnen	15 kinderen en 6 volwassenen
27 november	Uitreiking certificaten van cursus ecologie	22 personen
19 december	Midwinterwandeling	80 personen
	Totaal	----- 1349 personen

Maanden 2014	Woensdag	Weekend	Totaal 2014	Totaal 2014
januari	0	466	466	668
februari	0	543	543	634
maart	0	493	493	734
april	42	274	316	522
mei	48	382	430	383
juni	31	295	326	331
Tweede Paasdag geschat		2000	2000	2000
Totalen	121	4453	4574	5272

Het aantal mensen dat heeft deelgenomen aan een excursie/rondleiding of WNME-activiteit is weer fors gegroeid ten opzichte van 2014.

Het aantal individuele bezoekers is in het eerste half jaar echter licht afgenomen.

Kinderpagina Staeltje

D' OUDE KOESTAL

Tot eind januari kunnen jullie op de zolder van d' Oude Koestal een expositie zien van knaagdieren die in Nederland voorkomen, zoals verschillende soorten ratten, muizen, maar ook de eekhoorn en de bever.

Je krijgt een overzicht van de knaagdieren en hun gewoontes en leefwijze. Ook laten we de natuurlijke vijanden zien. In de tentoonstelling wordt alles verteld in foto's, teksten en voorwerpen. Ga zeker even kijken!

WAAR ZIJN DE SLAKKEN ?

In de zomer zijn er veel de slakken in de tuin en het bos, maar waar zijn ze gebleven in de winter? Nu vind je soms alleen nog een leeg huisje.

Zijn alle huisjesslakken doodgegaan? Nee, ze slapen. In de herfst verstoppen ze zich onder stenen of holletjes in de grond. Daar kruipen ze weg in hun huisjes. De ingang wordt dichtgemaakt met slijm. Dat slijm wordt zo hard, dat de huisjes op slot zijn.

Opruimen

In het voorjaar duwen de slakken de dekseltjes van hun huisje. Ze komen naar buiten en beginnen weer te eten. Dit doen ze alleen overdag, want 's nachts is het nog te koud en dan kruipen ze weer weg. Slakken zijn dol op jonge plantjes, maar ze eten ook heel veel dorre en rotte bladeren en planten. Ze zijn daarom flinke natuuropruimers.

Weekdieren

Slakken zijn weekdieren. Dit zijn dieren zonder botten, maar met vaak een schelp om hen te beschermen tegen het weer en hun vijanden.

Vijanden zijn er genoeg: vogels, bosmuizen, egels, wezels en mensen.

Wij zijn niet blij met slakken in de groente- of bloementuin, je snapt wel waarom.

Slakkengangetje

Een slak gaat langzaam vooruit. Dit komt omdat hij één grote platte kruipvoet heeft. Hiermee "loopt" hij golvend vooruit. Hij glijdt over een laagje slijm dat uit zijn lijf komt. Aan de zilverachtige sporen kun je zien of er slak is geweest.

Oogjes op steeltjes

Een slak heeft oogjes op steeltjes. Vaak zie je op tekeningen oogjes getekend op het lijf, maar dat klopt niet.

Bij gevaar trekt hij de oogsteeltjes meteen in. Onder die steeltjes zitten twee korte voelsprietten, daar kan hij mee voelen en ruiken.

De mond zit onder de kop. Zijn tong zit vol tandjes waarmee hij zijn eten fijn raspt.

Kant en klare slakjes

Slakken zijn mannetje en vrouwtje tegelijk. Ze leggen allebei eitjes in kuiltjes in de grond. Die worden bedekt met aarde of bladeren. Na een poosje komen er kant en klare slakjes te voorschijn met piepkleine huisjes. Ze moeten direct voor zichzelf zorgen. Ze eten en hun huisjes groeien mee.

(bron Zuid Hollands Landschap)

WAAR BLIJVEN ZE ?

's Winters lijkt het heel stil in het bos en op het land. Zijn alle dieren vertrokken? Veel vogels zijn inderdaad naar het warme zuiden gevlogen.

Maar er zijn vogels die hier blijven en dieren die niet kunnen vliegen. Zij hebben allemaal een eigen manier gevonden om de winter in Nederland te overleven. Een paar voorbeelden:

Egels maken graag een nest in een bladerhoop.

De poppen van het *oranjetipje* hangen in ruig gras. *Kleine vossen* gaan in gaten en scheuren van bomen zitten, hier is het koel en vochtig.

Padden kruipen weg in oude gangen van mollen of muizen.

Kikkers gaan diep in de modder van een sloot of vijver zitten.

Hier vriest het niet.

In de grond rondom een boom zitten *loopkevers* en *hommelkoninginnen*. *Bosmuizen* leggen voorraden aan van soms wel 3.000 kersenpitten. Ook verzamelen ze graan- en maïskorrels in hun warme holletje onder de grond.

En jij ?

Ik kruip weg onder mijn warme dekentje op de bank!

Ada v.d. W.

Piekerpagina Staeltje

Is het gelukt met alle opdrachten in de vorige aflevering met de dieren geluiden? Ze waren toch niet zo moeilijk te vinden? Deze keer heb ik een woordzoeker gemaakt. De lettertjes zijn wel klein, maar dat moet lukken! Je krijgt wel een extra opdracht erbij: kleur de woorden die in de winter bij het bos horen groen en de woorden die je er niet wilt vinden rood. Succes en een heel fijn en gezellig 2016 toegewenst !! Ada v.d.W.

Winter Woordzoeker

t	g	b	e	v	r	i	e	z	e	n	s	j	a	a	l	d	n	i	w	a	b	j	p	n	e	v	g	p	t	
c	p	s	c	s	i	u	r	p	t	k	j	a	s	j	b	j	j	i	j	s	b	e	e	r	n	c	s	m	o	
h	h	i	n	l	n	e	f	i	i	h	n	i	b	y	n	v	i	g	l	l	f	i	y	e	i	g	l	h	d	
o	t	y	u	e	t	r	t	z	b	n	d	l	v	i	p	n	n	s	l	v	o	c	z	j	c	v	r	a	e	
c	a	i	y	n	e	v	w	p	w	s	g	v	p	g	r	g	v	n	d	o	u	e	u	e	v	o	f	j	z	
o	d	i	i	j	j	u	p	q	x	a	t	u	n	l	y	h	h	t	d	c	i	n	s	n	e	e	u	w	b	
l	o	w	p	z	f	u	w	b	e	n	n	u	i	o	l	w	m	t	i	r	e	e	f	s	z	f	w	u	e	
a	x	t	e	d	x	o	b	v	j	p	t	t	y	n	f	d	n	w	v	i	t	f	f	l	r	b	p	p	n	
d	i	w	s	x	h	t	j	m	l	b	e	h	e	e	t	o	e	v	k	q	f	y	m	e	g	e	q	t	o	
e	y	i	j	m	i	q	y	d	y	o	g	l	i	n	t	u	q	s	f	u	e	l	r	e	l	w	q	l	v	
m	o	f	j	s	e	l	r	g	b	y	k	d	e	r	g	r	p	a	t	w	i	g	h	m	t	t	r	w	w	
e	c	n	s	s	n	l	o	b	f	c	s	c	h	a	a	t	s	e	n	g	d	v	d	m	n	k	m	h	c	
l	p	y	o	n	p	e	t	u	j	m	k	d	i	s	n	e	e	u	w	b	a	l	l	b	l	d	c	m	q	
k	e	z	p	o	o	e	e	e	s	u	c	w	e	t	h	e	r	m	o	m	e	t	e	r	t	w	t	h	e	
r	w	s	q	g	r	w	g	u	n	t	w	j	m	m	q	h	j	o	p	m	u	s	r	b	k	e	m	n	u	
r	i	b	k	g	j	d	b	e	w	s	s	t	r	o	o	i	w	a	g	e	n	m	n	y	m	n	q	y	q	
t	m	v	t	i	e	t	p	o	l	p	c	j	r	n	w	g	l	j	t	j	p	p	w	n	a	y	f	q	n	
e	w	v	h	l	m	c	z	o	a	j	o	s	s	i	i	b	e	r	w	t	e	n	s	o	e	p	q	c	s	
m	p	k	a	d	h	o	p	u	o	r	o	p	b	a	n	s	l	s	v	o	g	e	l	h	u	i	s	q	b	
p	r	v	n	m	d	v	m	u	i	l	d	v	j	m	t	t	o	i	j	v	u	s	t	a	a	v	q	o	w	
e	f	c	d	v	w	o	c	w	j	d	e	g	g	r	e	a	o	k	h	r	j	b	u	v	e	w	u	s	v	
r	x	l	s	v	k	g	z	a	t	b	p	f	t	r	r	m	r	f	z	s	e	x	q	d	f	x	i	k	e	
a	x	k	c	x	q	e	j	h	u	e	v	o	p	n	s	p	w	u	k	b	t	w	r	v	f	r	d	a	i	
t	t	n	h	y	t	l	h	y	m	o	o	d	o	g	l	p	a	o	a	o	o	f	b	f	p	x	r	c	v	
u	j	j	o	l	t	v	y	p	w	l	r	o	d	l	a	o	r	i	p	y	k	u	a	b	g	z	d	l	h	q
u	r	w	e	z	l	o	t	g	m	i	s	w	m	w	a	t	m	c	u	w	w	o	k	g	e	i	s	a	r	
r	l	o	n	w	n	e	j	n	d	i	t	t	m	u	p	v	e	c	d	v	n	i	u	o	t	u	m	c	g	
n	j	n	e	f	p	r	r	h	i	v	u	l	x	i	d	t	w	r	f	e	l	c	o	h	d	u	m	c	g	
s	d	n	n	a	b	n	p	t	v	l	t	u	j	q	j	s	s	g	r	f	j	i	n	j	v	j	c	t	j	
m	r	c	s	e	x	k	l	o	y	p	f	i	w	a	b	i	k	x	n	m	n	f	h	u	g	i	z	d	h	

winter
schaatsen
muts
uil
vogelhuis
snowboard
bevrozen
iglo
handschoenen

vorst
sneeuw
vriezen
vogelvoer
erwtensoen
ontdooien
Eskimo
strooiwagen
sneeuwpop

ijspiegel
koud
skiën
smelten
sneeuwbal
wanten
ijsbeer
oorwarmers
chocolademelk

Zuidpool
stamppot
temperatuur
sneeuwvlok
winterslaap
pinguïn
Noordpool
thermometer
winterslaap

Ons eigen plekje

Heeft U ook wel eens het gevoel, lekker thuis bij de T.V. zitten met een bakkie koffie of thee. Na een dag hard werken eindelijk rust en veiligheid. In zo'n geval is er niemand welkom behalve familie of vrienden, want het is ons veilige plekje.

In de natuur vinden we dit ook terug. Veel dieren houden er een territorium op na. Het ene territorium is groter dan het andere. Zo zien we dat veel kleine dieren zoals konijnen en muizen er een hol op na houden. Dat hol is hun veilige plek waar ze in geval van gevaar naar toe kunnen vluchten en waar ze veilig kunnen slapen en hun jongen grootbrengen. Grotere dieren zoals de vos en andere roofdieren hebben naast hun hol ook een eigen jachtgebied. Dat jachtgebied (territorium) heeft het dier nodig om zichzelf en zijn „gezin“, vrouwtje en jongen in leven te houden. Ook vogels en zeker roofvogels hebben hun nest en jachtgebied waar ze kunnen eten en de jongen groot brengen.

Bij de herten en andere grote grazers zien we dat ze in de zomer in groepen leven: de mannetjes en de vrouwtjes gescheiden. Maar in het najaar vormen de mannetjes groepen vrouwtjes om zich heen en verdedigen deze groep tegen indringers. Dat is de Bronsttijd.

Als er te veel dieren van een soort in een gebied leven is er niet genoeg eten en ruimte voor een territorium.

Het gevolg hiervan is dat er gevochten gaat worden om een gebied te veroveren op de populatie die er al woonde.

Gewoonlijk gaan de verdreven dieren dan zwerven op zoek naar een nieuwe leefplek, het liefst een betere met meer veiligheid en eten.

Dikwijls moeten de dieren die daar al leven opschuiven of zelf vertrekken omdat er een invasie van soortgenoten komt.

De drang om te overleven en er, zo het mogelijk is, er beter op te worden, is universeel en komt bij al het leven op deze aarde voor. In de natuur is het overleven of ten ondergaan.

Bij mensen, waar territoriumdrang (eigen land) ook zeker aanwezig is, zal men proberen een meer humaan beleid te voeren en de vluchtelingen zo veel mogelijk goed op te vangen.

Hieraan moet men wel een limiet stellen, het moet mogelijk zijn deze mensen goed op te vangen en niet in de winter in tenten onder te brengen.

Daarom moeten we een grens stellen aan wat Nederland op een goede manier aankan. Laten we proberen hun eigen territorium, het land van herkomst, weer leefbaar te maken, zodat ze niet naar Europa hoeven te komen.

Verder moeten we bedenken dat in ons bos bij slechte tijden, de winter, veel leefgebieden opgegeven worden en er geprobeerd wordt om de slechte tijden samen door te komen. Ook in ons Staelduinse Bos zien we geen bordjes met teksten als: "verboden voor konijnen".

Laten wij dat dan ook voor onze medemensen niet doen.

P.Adriaanse

De Boktor

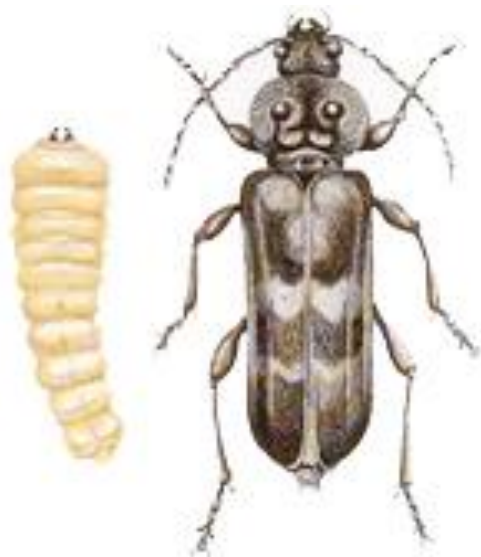
Er zijn, naast de zoogdieren, die we als knaagdieren in een groep hebben samengenomen, nog veel meer knagers. Je kunt daarbij denken aan knaaginsecten: insecten, die in dood of in levend hout leven en daar gangen in knagen.

Een soort, die daarbij direct in de gedachten springt, is de boktor.

Je kunt soms boktorren in huis tegenkomen, want de larven leven in openhaardhout

Door de warme omstandigheden binnenshuis komen de volwassen kevers in de winter uit. Huizenbezitters zijn bang voor eventuele gevolgen voor hun houten huizen. Deze ongerustheid is vrijwel altijd onterecht!

Het slechte imago van boktorren is ontstaan doordat deze prachtige kevers al sinds jaar en dag in diverse media, van het lokale sufferdje tot serieuze natuurprogramma's, van enorme vraatzucht worden beschuldigd: ze zouden een gevaar zijn voor huis en haard. Het is daarom tijd voor een genuanceerd verhaal over boktorren.

Huisboktor

Boktorren zijn relatief grote insecten met zowel opvallend gekleurde als sterk gecamoufleerde soorten. Beide groepen hebben daarbij schitterende kleurpatronen waardoor ze bij insectenliefhebbers zeer

populair zijn. De larven van de meeste boktorren leven in dood hout. Een klein deel van de soorten leeft in de stengels van meerjarige kruiden, vaak distels. De soorten leven het langst in het larvale stadium, sommige tot wel vijf jaar. Het leven als kever is slechts kort en wordt hoofdzakelijk gebruikt voor de voortplanting, waarbij sommige soorten nog wel stuifmeel of nectar eten in bloemhoofdjes. De boktor is goed te herkennen aan de voelsprietten: lang en verdeeld in zichtbare segmenten.

In en om het huis worden in Nederland meestal slechts vier soorten gezien. Drie van deze soorten worden regelmatig met openhaardhout huizen binnen gebracht. Het gaat daarbij om de prachtige vermiljoengekleurde vuurboktor (*Pyrrhidium sanguineum*), de zeer variabel gekleurde veranderlijke boktor (*Phymatodes testaceus*) en de gewone smalboktor (*Stictoleptura rubra*) waarvan de mannetjes bruingele en de vrouwtjes helderrode dekschilden hebben. De volwassen vrouwtjes van deze soorten hebben hun eitjes afgezet in het hout. Wordt dit openhaardhout binnenshuis opgeslagen dan zijn de larven door de hogere temperaturen in staat zich sneller te ontwikkelen. Na verpopping sluipen ze dan in huis het hout uit. Geen van deze soorten is in staat te overleven in bewerkt hout.

In Nederland komt slechts één soort boktor voor waarvan de larven een bedreiging zouden kunnen vormen voor bewerkt hout, en dan alleen voor naaldhout! Dit is de huisboktor (*Hylotrupes bajulus*). De larven zijn in staat om grote schade toe te brengen aan daken en diverse andere houten constructies waaronder voorheen ook houten elektriciteitsmasten. Oorspronkelijk kwam de huisboktor voor in naaldbossen, later veel in en om uit hout opgetrokken gebouwen. De huisboktor is echter door het gebruik van impregneermiddelen de laatste jaren sterk achteruitgegaan hoewel ze tegenwoordig weer wat meer in naaldbossen gevonden wordt.

De huisboktor

Een volwassen huisboktor wordt tussen 10 en 25 mm lang. De boktor is bruinzwart van kleuren heeft op zijn rug twee grijsgekleurde vlekken. Het vrouwtje van de huisboktor valt op door haar lange legboor die onder haar dekschilden uitsteekt.

Afhankelijk van de omstandigheden heeft een huisboktor tussen 3 en 11 jaar nodig om zich te ontwikkelen van een larve tot een volwassen boktor. Het proces begint met het leggen van eitjes door het huisboktorvrouwtje. Wanneer de larven uit de eitjes komen, boren ze zich in het hout. Daarin maken ze boorgangen die een ovale vorm hebben. Omdat de huisboktorren onder de fineerlaag van hout te werk gaan en voor veel druk in de boorgangen zorgen, wordt het oppervlak van door huisboktorren aangetast hout rimpelig. Gewoonlijk knagen de larven al een uitgang in het hout vóór ze zich ontpoppen. Na de ontpopping knagen ze een uitvliegopening in het dunne laagje aan de buitenkant dat nog niet is aangetast. Deze uitvliegopening is tussen 6 en 9 mm breed en heeft een gerafelde rand. Een boktor maakt geluid. Dat is een vrij typisch knagend geluid. Zoek maar eens op internet, daar staan een paar voorbeelden van het geluid dat boktorren maken.

De laatste jaren komen er in Nederland af en toe Aziatische boktorren voor. Deze leven in levend hout en kunnen dus een bedreiging vormen voor onze bomen.

De twee Aziatische boktorren *Anoplophora glabripennis* en *Anoplophora chinensis* komen oorspronkelijk voor in Japan en China en Korea. Gezien het feit dat deze boktorren een bedreiging vormen voor de Europese natuur, hebben zij van de EU de quarantaine-status gekregen. Dit betekent dat introductie en verspreiding van deze boktorren in Nederland voorkomen moet worden. De boktorren zijn gevaarlijk omdat de larven lange gangen maken in stammen en takken van levende bomen en struiken.

Ondanks de controles bij import komen sinds een aantal jaren de Aziatische boktorren voor

in Europa (in Oostenrijk, Duitsland, Frankrijk en Italië). Een oorzaak van deze verspreiding is het toenemende reis- en handelsverkeer waarmee ze 'meeliften'. De kans op verspreiding van ongewenste organismen wordt hierdoor steeds groter. In het geval van de Aziatische boktorren kunnen eitjes of larven meekomen met partijen boompjes, geïmporteerd uit Azië. Het is ook mogelijk dat deze boktorren meekomen met houten verpakkingsmaterialen.

Aziatische boktor

De boktorren hebben een voorkeur voor levende bomen. Voornamelijk via de vraat van de larven kunnen ze deze bomen ernstig verzwakken en soms zelfs doden. Dit kan leiden tot economische gevolgen voor boomkwekerijen en telers, maar ook tot aantasting van loofbomen in bewoonde gebieden en in de natuur.

Samenvattend kunnen we dus zeggen dat de inheemse boktorren weinig tot geen risico vormen, behalve voor onbehandeld naaldhout, maar dat de geïmporteerde varianten veel meer schade teweegbrengen.

Zo kun je zien dat er niet alleen gewone knaagdieren, zoals muizen of konijnen bestaan, maar dat er ook nog knaaginsecten bestaan

Gerrit Keizer

Bijensterfte

Er is al een heleboel gesproken over bijensterfte. Bijensterfte, ofwel het verdwijnen van complete bijenvolken zou de bevruchting van planten, die juist van bijen afhankelijk zijn, ernstig kunnen schaden. Veel van deze gewassen zijn gewassen, die voor ons mensen van belang zijn.

Allerlei oorzaken werden genoemd als reden voor het plotseling en onverklaarbaar verdwijnen van bijenvolken. Talloze bronnen en met name de milieubewegingen gaan er van uit dat de oorzaak het toenemende gebruik van pesticiden, de neonicotinoïden zou zijn, maar er is vooralsnog geen verband te vinden tussen het gebruik van deze middelen en de sterfte onder bijenvolken. In Elsevier van juni 2015 werd een artikel geplaatst, waarin de stelling werd verdedigd dat de oorzaak hiervan de varroamijt zou zijn. Er wordt verwezen naar een publicatie uit "Nature" van 21 mei 2015 dat zelfs aantoonde dat de bijensterfte nogal grillig is tegenover een bijna exponentiële toename van het gebruik van deze landbouwgiften. De Wageningse bijdeskundige beweert al jaren dat de varroamijt de hoofdschuldige is. De varroamijt kan zich op vele soorten insecten voeden, maar heeft voor zijn voortplanting juist één soort nodig: de honingbij. De varroamijt kan een twintigtal virussen bij zich dragen, die de honingbij ernstig kunnen schaden. Een mogelijke

ernstige afwijking die door zo'n virus wordt veroorzaakt is het Deformed Wing Syndrome, dat ervoor zorgt dat de vleugels niet voldoende worden ontwikkeld.

Vroeger kwam deze mijt bij ons niet voor. In de jaren negentig van de vorige eeuw hebben Amerikaanse imkers de Aziatische honingbij geïntroduceerd en deze heeft deze mijt bij zich. De Aziatische honingbij heeft er weinig tot geen last (meer) van, maar de Europese honingbij lijkt er extra gevoelig voor te zijn. De Aziatische honingbij kan de geïnfecteerde broedcellen detecteren en de mijten doden. De geïnfecteerde broedcellen worden vervolgens verwijderd. De Afrikaanse honingbij is erg agressief en bijt de mijt dood. In Australië is er ook nauwelijks sterfte onder honingbijen, hoewel daar de neonicotinoïden behoorlijk vaak worden gebruikt. Daar komen echter geen varroamijten voor. In Nieuw Zeeland komen wel varroamijten voor en daar is de bijensterfte vergelijkbaar met die in Europa.

In de New Scientist van juni 2015 werd verslag gedaan van een onderzoek, waaruit bleek dat bijen juist een voorkeur hebben voor gewassen, die met neonicotinoïden zijn behandeld. Dat zou er voor zorgen dat de bijenvolken juist afnemen op de plaatsen, waar deze middelen zijn gebruikt.

Al met is het nog lang niet duidelijk waardoor bijensterfte veroorzaakt wordt. Eén hypothese is zelfs dat deze bestrijdingsmiddelen meer invloed hebben op de varroamijt dan op de bijen, waardoor de honingbij er juist baat bij heeft. Er zal nog veel onderzoek gedaan moeten worden naar de schadelijkheid van diverse bestrijdingsmiddelen

Bronnen:
Elsevier 20 juni 2015
New Scientist juni 2015

Mail van een nieuw lid

Nadat mijn partner en ik, de afgelopen weken een aantal keren op de scooter langs het Staelduinse bos waren gereden en onze nieuwsgierigheid graag wilden stillen, besloten wij gistermiddag 31 oktober, om maar eindelijk eens een wandeling te komen maken. Onze nieuwsgierigheid werd overigens niet gestild. Prachtige lanen, kleurrijke bladeren en de geur van ongerepte natuur die zich klaarmaakt voor de winter. Machtig mooi. Tot slot gingen wij een kijkje nemen in de tuin van d'Oude Koestal .. magisch en speels...Dat hier niet alleen prachtig werk is verzet door Moeder Natuur zelf maar, beslist ook door enthousiaste, gemotiveerde en gepassioneerde natuurliefhebbers werd ons in één oogopslag duidelijk. Het gevoel van thuiskomen, intense rust en één zijn met; het was overweldigend. Bij het betreden van d'Oude Koestal werden wij heel vriendelijk ontvangen door twee dames. Op professionele maar zeker ook speelse wijze (voor de kinderen; onze toekomst) genoten wij intens van de vele foto's, tekeningen en heel veel informatie over de natuur en alle dieren die in het Staelduinse bos leven... Ikzelf kom uit het zuidelijkste deel van Limburg en was verzot op de prachtige natuur/bossen, waar ik dan ook iedere dag met mijn honden

ging genieten. Ondertussen verblijf ik bijna een jaar in Hoek van Holland waar ik kennis maakte met de heel andere kant van het buiten leven, namelijk de zee, het strand en de duinen waar wij dan ook bijna dagelijks gaan genieten. Op de vraag van vele mensen of ik het landschap van het mooie Limburg niet mis antwoord ik altijd: de natuur in het Limburgse Heuvelland is zeker schitterend en ja, soms mis ik zeker wel de wandelingen door de bossen dwars over de akkers of door de Grubbe maar hier is het zeker niet minder mooi. Ik ben bevoorrecht dat ik nu mag en kan genieten van een heel andere kant die de natuur ons te bieden heeft. Nu we gisteren kennis hebben gemaakt met de prachtige natuur van het Staelduinse bos kan ik zeggen dat wij een nieuwe rijkdom aan ons bestaan hebben toegevoegd waar wij hopelijk nog vele jaren van mogen genieten. Wij hebben ons gelijk lid gemaakt en mogen ons met trots "Vrienden van het Staelduinse bos" noemen. Op 4 november worden wij officieel inwoners van Hoek van Holland en gisteren hebben wij in d'Oude Koestal onze 1e aankoop voor ons nieuwe huissie gedaan. Deze krijgt, na inlijsten, een mooie plaats.

Vriendelijke groeten,
Saia & Ton

Bomen kappen?

We ontvingen een mail van één van onze leden, waarin hij zich zorgen maakt over het kappen van struiken en/of bomen.

Als Vereniging Vrienden van het Staelduinse Bos houden wij ons hoofdzakelijk bezig met educatie in de vorm van het openhouden van het bezoekerscentrum en het geven van rondleidingen en excursies.

Daarnaast doen we andere activiteiten, zoals het onderhoud van het gebouw, het

onderhoud van de tuin. Ook helpen we de terreinbeheerder als dat gevraagd wordt, maar we kappen dan niet zelfstandig bomen en struiken .

Voor vragen over het werk in het bos kunt u terecht bij het Zuid-Hollands Landschap via het e-mail adres info@zhl.nl

Muizenissen

Ons bezoekerscentrum ontvangt elk jaar veel bezoekers, sommigen komen in groepsverband voor een excursie, anderen komen op zaterdag, zondag of gewoon door de week een kijkje nemen in ons centrum. Alle bezoekers “nemen er iets van mee”. Nu komen er buiten de gewone openingstijden ook nog bezoekers van een geheel andere soort. Deze bezoekers zijn niet uit op informatie of gewoon even rondkijken; nee, deze bezoekers willen onderdak of iets te eten. Het maakt ze niet veel uit wat, als het maar voedsel is. Af en toe kun je deze bezoekers tijdens openingstijden of op een avond wel eens zien, meestal als een grijs-bruine streep, die zo snel als mogelijk is, probeert weg te komen. Deze bezoekers vind je vooral in de herfst en in de winter als de omstandigheden buiten slechter worden en het voedsel wat schaarser. We hebben het hier dus niet over mensen, maar over muizen.

In het bos leven verschillende muizensoorten, die elk zo hun eigen gewoonten hebben en die elk op hun eigen manier zich in leven houden. We gaan kennismaken met een aantal van deze muizensoorten. Muizen zijn er in verschillende soorten: gewone muizen, spitsmuizen en woelmuizen.

Laten we eerst eens kijken wat we eigenlijk allemaal al van muizen weten:

Muizen zijn klein.

Muizen eten alles op.

Muizen zijn slim.

Muizen leven altijd in de buurt van mensen.

Muizen zeggen piep.

Muizen zijn lastig.

Muizen krijgen heel veel jongen.

Muizen worden verkocht in dierenwinkels.

Muizen worden door veel verschillende dieren gegeten.

Muizen zijn eng!

Als er ergens muizen zijn geweest, kun je dat goed ruiken.

Muizen eten het liefst voedsel van de mens.

Muizen komen is sommige jaren veel meer voor dan in andere jaren.

Muizen zijn grijs.

Is dat allemaal wel waar?

Sommige dingen wel, andere juist niet. Een paar van de dingen, die we al weten, gaan alleen over de huismuis.

We gaan kijken naar vijf verschillende soorten muizen, die allemaal in dit bos te vinden zijn: de veldmuis, de bosmuis, de huismuis, de rosse woelmuis en de bos-spitsmuis.

De veldmuis

De veldmuis hoort tot de woelmuizen. Het zijn dieren, die in zomer en winter actief zijn, want ze houden geen winterslaap. Alleen in uitzonderlijk koude winters zul je ze een tijdje niet zien. Ze leven bij voorkeur in de nacht en houden zich dan op de grond op. Ze klimmen of springen maar uiterst zelden. Ze kunnen wel zwemmen, maar ook dat doen ze niet vaak.

Veldmuizen hebben een lengte van 7,5 tot 10 cm met een staart van ongeveer 4 cm. Ze wegen tussen de 40 en 70 gram. Het zijn dus nogal kleine muizen. Ze hebben een plomp, gedrongen lichaam en een stompe snuit. De vacht is geelbruin tot grijs met een lichtere kleur bij de buik. De oren van de veldmuis gaan gedeeltelijk schuil in de vacht, zodat het lijkt of zijn oren niet zo groot zijn.

Kerkuil eet veldmuis

De veldmuis leeft aan de bosrand, in tuinen en op de velden. Hij graaft meestal een hol om in te wonen op een diepte van ongeveer 50 cm.

Van hieruit lopen lange gangen met meerdere uitgangen naar de aardoppervlakte. In kort gras zijn de looppaden van de veldmuis meestal duidelijk te herkennen. Vaak vindt men daar ook de kleine, donkergroene keuteltjes. Veldmuizen leggen hun looppaden ook in de sneeuw aan. Als de sneeuwlaag te dik is, dan lopen de paden altijd onder de sneeuw. Pas aangelegde gangen van de veldmuis herken je aan de hoopjes verse, losse aarde voor de ingangen. 's Winters kun je ze ook vinden in kelders en voorraadkamers. Veldmuizen zitten gewoonlijk alleen in hun hol en hebben ook territoria die tegen soortgenoten worden verdedigd. Wanneer het nodig is, kunnen ze op een klein plekje in kolonieverband te leven.

De veldmuis eet het liefst graankorrels, hij sleept ze ook naar zijn hol om een voorraad aan te leggen. Verder eet hij groene delen van grassen en kruiden, maar ook ondergrondse plantendelen, zaden vruchten en mos, en ook wormen, insecten en zelfs boomschors. Muizen houden geen winterslaap. Ze voeden zich 's winters met in de zomer verzamelde voorraden. Hier gaan ze heel zuinig mee om. Omdat veldmuizen zich enorm snel kunnen voortplanten zouden we vaak last moeten hebben van veldmuizenplagen. Ze kunnen in sommige jaren in grote aantallen voorkomen (er is sprake van een 3-jarige cyclus met topjaar, daljaar en een jaar met gemiddeld niveau). Extreme veldmuizenplagen komen niet vaak voor, want er zijn ook zeer veel dieren, die veldmuis op hun menu hebben staan. Er is als het ware evenwicht tussen de snelheid, waarmee ze zich voortplanten en de snelheid, waarmee ze worden opgegeten. Ze hebben dus nogal wat vijanden, waar ze voor moeten uitkijken, zoals roofdieren, roofvogels, uilen, klapeksters, vossen, spitsmuizen, bruine rat en marters, hermelijnen, reigers, ooievaars, wezels, mollen, meeuwen en kraaien.

De generaties veldmuis volgen elkaar snel op. De paartijd loopt van april tot oktober Na een draagtijd ongeveer 20 dagen worden 5-6 jongen geboren. De jongen worden geboren in een dicht nest dat van fijne

grashalmen is gemaakt. Ze groeien langzamer dan de jongen van de huismuis.

Hun geelbruine vel krijgen ze pas als ze 1,5 jaar oud zijn. Na 7-11 dagen gaan de oogjes open. Jongen worden naakt, roze en blind geboren.

Na 2 weken verlaten de jongen het nest en moeten ze voor zich zelf zorgen. Een wijfje krijgt 5 tot 6 worpen per jaar en een veldmuis van 6 weken kan al weer jongen krijgen. Een nest kan jongen van meerdere vrouwtjes herbergen. De vrouwtjes passen op elkaars jongen.

Het leven van een veldmuis gaat niet over rozen. Minder dan één procent (zo ongeveer) overleeft het eerste levensjaar: dat is er dus maar 1 van de 100! Als je dan een keer je dag niet hebt, dan kan het zomaar afgelopen zijn.

Veldmuizen kunnen schadelijk zijn voor de landbouw. Zo ondermijnen ze met hun gegraveerde grasmatten in de weilanden, maar ook eten ze van het graan. Vaak eten ze maar een paar graankorrels en gaan dan verder aan de wortels van de graanhalmen. Ook in boomgaarden kunnen ze aardig huishouden, door de bast van de bomen te eten. Jonge aanplant is evenmin veilig voor deze hongerige typtjes; ook die wordt met smaak gegeten.

De huismuis

Huismuizen zijn de muizen, die je vaak binnenshuis tegen kunt komen. Deze muizen zijn vaak verantwoordelijk aan vraatschade aan je eigen voorraden. Er zijn huismuizen, die voornamelijk binnen leven, maar ook buiten komen ze veelvuldig voor.

Huismuizen hebben een sterke onaangename geur.

Het zijn uitstekende klimmers en springers, maar ze kunnen ook prima zwemmen.

Je kunt de aanwezigheid van huismuizen herkennen aan de kleine zwarte muizenkeutels, die zijn 3-8 mm lang en 1-3 mm dik. Ze produceren ongeveer 50 keutels per dag.

Bij gevaar kunnen ze op hun achterpoten staan, maar meestal vluchten ze snel weg. Jongen worden soms in de bek meegenomen

De reuk is het voornaamste zintuig en ze zijn niet echt bang voor vreemde voorwerpen. Huismuizen hebben een groot aanpassingsvermogen en zijn echte cultuurvolgers.

Ze zijn erg nieuwsgierig en snuffelen overal in, op en onder. Hierdoor kunnen ze voedsel besmetten met uitwerpselen, urine en haren.

De levensduur is ongeveer een jaar.

Een opening van 5 mm is voldoende voor een huismuis om doorheen te kruipen.

Huismuizen leren slecht van ervaringen en zijn gewoontedieren. Ze lopen steeds in dezelfde val en bij veranderingen op een vaste looproute, blijven ze toch steeds hetzelfde doen. Huismuizen keren terug naar de plaats waar ze geboren zijn.

Huismuis

Huismuizen zijn heel sociale dieren. Ze helpen elkaar bij het schoonhouden van de vacht en ze leven in één grote familie in een gemeenschappelijk woongebied, waar iedere muis kan gaan en staan waar hij wil.

De rangorde wordt door de mannetjes bepaald door te dreigen, meestal zonder vechten.

Huismuizen hebben een lengte van 7 tot 10 cm en je kunt ze herkennen aan een lange, geschubde staart, waar weinig haar op zit. Ze zijn erg licht, want ze wegen maar 15 tot 30 gram. Ze hebben een slank lichaam, grote kraalogen, opvallende oren en een spitse snuit. De vacht is lichtbruin tot donkergrijs, vettig en glanzend. Huismuizen, die binnen leven, zijn meestal grijs.

Huismuizen komen op erg veel plaatsen voor. Ze volgen de mens en ze leven dan ook in ziekenhuizen, huizen, winkels en opslagplaatsen.

Ze leven bijna altijd binnenshuis, buiten kunnen ze maar korte tijd overleven in bossen met onderbegroeiing, tuinen en akkers. De nesten bestaan uit gangen van 30 mm doorsnede. In de winter leven ze uitsluitend binnenshuis. Daar hebben zij een leefgebied van 5 vierkante meter. Ze komen ook voor op zolders en kamers/ruimten met voldoende schuilmogelijkheden.

Het liefst leven ze in ruimten met voldoende schuilplaatsen en voedsel in de buurt.

Bijna alle soorten materiaal worden voor nestbouw gebruikt, papier, gras, textiel. Ze maken nesten in isolatiemateriaal op zolders en overal waar ze zich veilig voelen.

Omdat huismuizen knaagdieren zijn, moeten zij hun tanden op lengte houden. Dat doen ze door op van alles en nog wat te knagen. Zo zijn in huis bijvoorbeeld elektriciteitsleidingen een dankbaar object om de tanden eens flink in te zetten. Dat kan soms onverwachte gevolgen hebben, zoals onverklaarbare kortsluitingen, die even later weer weg zijn. Oorzaak: een zichzelf elektrocuterende huismuis, die daarna van de doorgeknaagde leiding afvalt en dus de kortsluiting gewoon weer ongedaan maakt.

De bosmuis

Bosmuizen leven, zoals de naam al doet vermoeden, in bossen. Ze leven echter ook op andere plaatsen: in duinen, akkers, huizen en langs wegen, tuinen en parken. Daar kun je ze vinden in lange tunnels, maar ook kunnen ze in een boom zitten.

In de tunnels bevinden zich voorraadkamers en kraamkamers.

Als je de ingang van een bosmuizennest zoekt, kun je het best kijken onder een boomstronk of onder graspollen. Bosmuizen zijn zeer beweeglijk. Ze kunnen razendsnel een nieuw woongebied veroveren, waar ze zich dan snel vestigen. Als ze eenmaal ergens zitten, markeren ze hun territorium met urine en verjagen indringers. Een territorium is minder dan 180 meter lang en breed.

Bosmuizen zijn in het algemeen kleiner dan huismuizen. De lengte is 8 tot 10 cm, maar ze hebben wel een lange staart. Met die staart is trouwens iets raars aan de hand. Als je een bosmuis bij zijn staart hebt, stroopt het vel van dat stuk staart af en loopt hij gewoon weg. Dat stuk staart sterft later wel af, maar de bosmuis blijft nog in leven. De staart bestaat uit 120 tot 180 ringen. Een bosmuis weegt maar 15 tot 20 gram.

Ze hebben een warmbruine vacht met een gele vlek op de borst. Hun buik is wit. Ze zijn slank en hebben grote ogen en oren en lange achterpoten, die veel langer zijn dan de voorpoten.

Bosmuis met aangevreten hazelnoten

Ze eten allerlei zaden als beukenootjes, eikels, maar ook zaden van kruiden, vruchten, bessen, knoppen, paddestoelen, mossen, galappels, insecten, duizendpoten, spinnen, regenwormen en slakken

Voedsel wordt gehamsterd voor in de winter, zodat ze in deze moeilijke tijd toch nog wat te eten hebben.

Ze markeren belangrijke plekken of routes met takjes en bladeren als wegwijzer.

Hierdoor kunnen ze de weg naar het hol of een belangrijke voedselplaats terugvinden. De reukzin is zo goed dat hij pas gezaaide erwten en bonen precies kan vinden. Hij graaft elke boon of erwt precies uit. Bosmuizen worden trouwens ook door veel andere dieren als voedsel gebruikt. Ze staan op het menu van de wezel, hermelijn, das, marter, vos, kat, steenuil, bosuil, velduil, kerkuil en torenvalk.

Bosmuizen planten zich enthousiast voort. De paartijd is van april tot in de herfst, maar onder gunstige omstandigheden tot in de winter

De draagtijd is 21 – 26 dagen. Ze krijgen 3 tot 4 nesten van ongeveer 5 jongen, dus tussen de 15 en 20 jongen per jaar.

De jongen openen de ogen na 12 tot 14 dagen. Hun pels is donkerder dan van een volwassen dier.

De jongen kunnen zich aan de moeder vastzuigen, zodat ze op die manier meegenomen worden op de vlucht.

Bosmuizen zijn echte nachtdieren, dus overdag zul je ze zelden zien. Ze verplaatsen zich op kale grond, tussen plantenstengels en voelen zich ook thuis in het water. Ze maken sprongen van 30 – 80 cm.

Ze lopen snel en klimmen goed.

Een bosmuis wordt niet erg oud. De levensverwachting is tussen de 1 en de 4 jaar. Ook in de winter blijven ze actief, want ze houden geen winterslaap.

De rosse woelmuis

Rosse woelmuizen leven in bos, struikgewas en plaatsen met veel begroeiing, zoals in heggen of in parklandschappen, grienden en tuinen.

Ze wonen in holen, die 2 tot 10 cm onder de grond liggen, meestal onder wortels of onder omgevallen bomen. Vanuit het nest loopt een stelsel van gangen. Het nest, waarin de jongen worden geboren kan ook in een boom liggen. Ze leven vaak in groepen.

Ze blijven meestal binnen 50 meter van hun hol, sommige mannetjes wagen zich wat verder.

Rosse woelmuizen hebben hetzelfde leefgebied als de bosmuis, maar de rosse woelmuis is vooral overdag actief. Ze lopen elkaar dus niet in de weg. Deze muizensoort verplaatst zich alleen maar rennend. Je zult ze niet vaak zien, want ze zijn bijzonder schuw. Als je iets van de rosse woelmuis ziet, is dat een rossige streep van een vluchtend dier. Ze leven dus erg haastig. Dat moet ook wel, want ze worden maar 18 maanden oud. Als ze ergens wonen, lopen ze een kans om verjaagd te worden door andere muizensoorten, zoals de veldmuis en de aardmuis.

Deze muizen eten ook weer van alles: zachte zaden, vlezig vruchten, bladeren en boomschors, paddenstoelen, mossen, wortels, knoppen en gras, insecten, wormen, slakken. Heel veel vijanden hebben ze niet, want er zijn maar een paar dieren, die rosse woelmuis nuttigen. Dat zijn uilen, wezels en vossen.

Ze kunnen schadelijk zijn, want ze eten zaad en zaailingen.

Als je toch eens een muis tegenkomt, waarvan je het idee hebt dat het een rosse woelmuis zou kunnen zijn, dan moet je weten dat de lengte 8,5 tot 11 cm bedraagt met een behaarde staart van 36 tot 72 mm lengte. Ze wegen tussen de 15 en de 40 gram. Ze hebben een korte stompe kop met duidelijk zichtbare oorschelpen en kleine ogen. De vacht op de rug is kastanjebruin of roodachtig bruin, de flanken grijs en de buik geel of gebroken wit.

Rosse woelmuizen kennen een paartijd, die loopt van april tot september of oktober. Na een draagtijd van 16 tot 18 dagen worden de jongen geboren. Deze wegen maar liefst 2 gram, wat betekent dat de moeder ongeveer een kwart lichter wordt als de jongen worden geboren. Na 14 dagen zogen mogen de jongen verder op eigen kracht.

De bosspitsmuis

Dit is een vertegenwoordiger van de spitsmuizenfamilie. De spitsmuizen zijn verwant aan de egel en de mol. Gezien hun familie zijn spitsmuizen geen knaagdieren. Ze leven meest ondergronds en zien dan ook slecht. Reuk en tastzin zijn de belangrijkste zintuigen.

Spitsmuizen zijn zeer solitair, ze komen alleen in de paartijd met meerdere bij elkaar voor.

Ze verbruiken zo veel energie, dat ze na 3 uur zonder eten al van de honger doodgaan, dus ze moeten voortdurend op zoek zijn naar voedsel.

Ze eten voornamelijk insecten, spinnen en wormen, maar ook slakken, larven en pissebedden. Het zijn ook aaseters en af en toe eten ze wat plantaardigs

Ze eten per dag 80 – 90% van hun lichaamsgewicht aan voedsel, tot 1,5 keer hun gewicht toe!

Bospitsmuis eet pindakaas op de voederplank

Ook de bospitsmuis is te vinden in het bos, maar ook op andere plaatsen, zoals in grasland, akkers en tuinen. Het zijn geen klimmers. Ze blijven meestal op de grond onder bladafval of onder de grond. In de winter blijven ze 80% van de tijd in hun hol. Ze gebruiken eigen hollen, maar ook hollen van muizen, woelmuizen en mollen.

Bospitsmuizen zijn klein. De lengte is 5,5 tot 8,5 cm met een haarloze staart van 3 tot 6 cm lengte en hun gewicht bedraagt 6 tot 12 gram.

Ze hebben een lange spitse snuit (vandaar de naam). Ze hebben tanden en kiezen met oranje tot roodbruine punten

De vacht op de rug is donkerbruin tot zwart en op de buik bleekgrijs wit

Ook bospitsmuizen moeten voor nakomelingen zorgen en dat doen ze van maart tot in de herfst. De jongen laten dan 20 – 25 dagen op zich wachten. Ze krijgen 1 of 2 keer per jaar een nest jongen, dat meestal uit 6 of 7 jongen bestaat, maar ook 10 jongen komen voor. De jongen doen pas na 16 dagen hun oogjes open en ze worden ongeveer 3 weken gezoogd. De jongen moeten de techniek om te jagen leren. De moeder gaat voorop, de kinderen er achteraan. Elk houdt de staart van de voorganger vast

Bospitsmuizen veroorzaken hinder door stank van urine en uitwerpselen. Daardoor zijn er maar weinig dieren, die ze echt lekker vinden. Dat zijn uilen, voornamelijk de kerkuil. Andere dieren worden afgeschrikt door de stinkende klieren onder de huid.

Okke Dorenbos

Onderhoud en tuin.

Aan gebouwen moet altijd onderhoud gepleegd worden. Dus ook aan de Koestal. Dat dit niet altijd zichtbaar is, wil niet zeggen dat er niets gebeurt. We moeten bijvoorbeeld een lekkende goot repareren óf voegwerk opnieuw metselen, buiten houtwerk schilderen óf de buitenvitrine voorzien van extra funderingspalen.

Ook binnen moet er het nodige gebeuren, zoals nieuwe kabouterstoeltjes maken, omdat de oude houtworm bevatten of nieuwe tafels maken in het magazijn voor opslag van tentoonstellingsmateriaal.

Van één van onze leden mochten we een bijzondere gift ontvangen: voor haar verjaardag werden geen kadootjes gevraagd en/of ontvangen, maar er werd geld ingezameld en op een officiële en unieke wijze aan het bestuur overhandigd. Hartelijk dank daarvoor.

Waar hebben we deze gift aan besteed? Vroeger stond er vlakbij de Koestal een hooiberg. Welnu, we hebben een tortelduivenhok gebouwd in de vorm van een minihooiberg. In 't voorjaar komen er een paar torteltjes in.

Ter nagedachtenis aan Fokko is er in de tuin een bank geplaatst. De familie Abbas heeft daar op gepaste wijze een laatste afscheid van Fokko genomen.

In de grassetuin is een bank verplaatst naar een zonniger stekje. We zijn een oud muurtje aan het metselen tussen de kruidentuin en de prairietuin. Waarom? Zomaar, omdat we denken dat dit leuk staat en omdat we nog een stapel stenen over hadden.

De deurtjes van het kleine bosdierenhotel zijn vernieuwd.

De 3 tuintjes vóór de Koestal zijn voorzien van een vaste beplanting. De oude invulling met stinsen- en inheemse planten voldeed niet: te veel onderhoud en te weinig voldoening.

We blijven ons best doen het geheel voor bezoekers aantrekkelijk te houden. Gezien de aantallen in de herfstperiode lukt dit aardig. Bezoekersaantallen op zondagen van twee tot vierhonderd bezoekers in het centrum zijn geen uitzondering.

Tot slot nog een oproep: elke herfstperiode wordt er ca 5x een kaboutertocht georganiseerd op aanvraag van scholen. Dit betekent, dat er een route moet worden uitgezet met attributen met opdrachten. Dit neemt meestal een ochtend in beslag. We zoeken iemand die dit wil overnemen.

Iets voor U? Neem dan contact op met ons via staelduinsebos@hotmail.com of 010-5923642

Maarten Aalbrecht

Activiteiten 2016

Zondag 7 februari	Knoppenexcursie *)	14:00 uur
Maandag 28 maart	Paasspeurtocht	11:30 - 15:00 uur
Zondag 10 april	Vogelexcursie *)	8:00 uur
Zondag 12 juni	Zomerwandeling *)	14:00 uur
Zondag 25 september	Herfstwandeling *)	14:00 uur
Zondag 18 december	Midwinterwandeling *)	13:30 uur
	Midwinterhoornblazen	14:00 - 15:30 uur

*) Alle excursies starten vanaf d'Oude Koestal.
Deelname aan excursies is gratis, maar een gift na afloop wordt zeer op prijs gesteld.

Aanmelden bij Fam. v.Drongelen, tel. 0174 - 631 427,
of per e-mail: aatendiek@gmail.com
b.g.g. mevr. A. Storm: annekestorm@gmail.com

Tentoonstellingen 2016

tot eind januari	Wisseltentoonstelling "Knaagdieren en hun vijanden"
februari - zomer	Wisseltentoonstelling "Zeldzame boerderijdieren"
herfst-winter	Wisseltentoonstelling "De Strandwandeling"

Informatie Vereniging "VRIENDEN VAN HET STAELDUINSE BOS"

BESTUUR

Voorzitter	G. Keizer
Secretaris	C.D. Hendriks
Penningmeester	R. van Scherpenzeel
Algemeen leden	M. Aalbrecht D. van Drongelen-Sevenhuijsen J.M. Storm-Paalvast L. Veenstra

Bezoekerscentrum	d'Oude Koestal in het Staelduinse Bos Peppellaan 4, 2691 ND 's-Gravenzande	0174-417 351
-------------------------	---	--------------

Internet	www.hetstaelduinsebos.nl www.facebook.com/hetstaelduinsebos
-----------------	---

Alg. informatie en afspraken groepen	D. van Drongelen of e-mail naar aatendiek@gmail.com	0174-631 427
---	---	--------------

Correspondentieadres	C.D. Hendriks, v. Houtenstraat 2, 2672 DP Naaldwijk	
Redactieadres	G. en E. Keizer, Riemtale 2, 3155 ND Maasland	010-5925 298
Ledenadministratie	M. en E. Keizer, Riemtale 2, 3155 ND Maasland	010-5925 298
E-mail	staelduinsebos@hotmail.com	

U steunt ons vanaf minimaal € 7,50 per jaar, extra giften hierbij zijn zeer welkom.
Het lidmaatschap loopt van 1 januari t/m 31 december. Als u lid wordt na 1 oktober bent u automatisch lid voor het volgende jaar. Opzeggen kan per e-mail of schriftelijk voor 1 november, anders loopt het lidmaatschap automatisch door in het volgend kalenderjaar.

Bankrelatie	IBAN: NL02 ABNA 0476 891 809 t.n.v. ver. Vrienden van het Staelduinse Bos	BIC: ABNA NL2A Honselersdijk
--------------------	--	---------------------------------

De Belastingdienst heeft de vereniging aangewezen als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).
Schenken, giften en nalatenschappen zijn voor u fiscaal aftrekbaar en de vereniging hoeft geen belasting te betalen over het binnengekomen bedrag.

Alle informatie vindt u op onze website bij www.hetstaelduinsebos.nl/contact.html#ANBI

RSIN/Fiscaal nummer ANBI: 8137.44.519	K.v.K.no. 40397221
---------------------------------------	--------------------

Eigenaar van het bos	Stichting Het Zuid-Hollands Landschap Oude Delft 116, 2611 CG Delft www.zuidhollandslandschap.nl	010-272 2222 e-mail: info@zhl.nl
-----------------------------	--	--

Beheerder Staelduinse Bos	F. Spreen, Peppellaan 2, 2691 NG, 's-Gravenzande (kantoor bos 06-5177 3176)
--------------------------------------	--

Regiokantoor Kuststreek	Monsterseweg 162, 2553 RM Den Haag (bezoek alleen op afspraak)	070-397 4981 e-mail: regio-kuststreek@zhl.nl
------------------------------------	---	--

Rooster zittingsperioden bestuur	gekozen
1. G. Keizer	11-07-2009
2. C.D. Hendriks	11-07-2009
3. D. van Drongelen-Sevenhuijsen	26-06-2010
4. R. van Scherpenzeel	30-06-2012
5. M. Aalbrecht	06-07-2013
6. J.M. Storm-Paalvast	06-07-2013
7. L. Veenstra	11-07-2015

ISSN – 0920 - 2277	Staeltje Natuur
--------------------	-----------------

